

Podem continuar?

[Pròleg en sí sostingut]

4

«Vindran més anys dolents i ens faran més cecs
vindran més anys cecs i ens faran més dolents»

Rafael Sánchez Ferlosio

Vaig llegir la penúltima de Santiago Alba Rico –penúltima perquè sempre està capficat en la següent– creuant la primavera del 2014. Com si fossin tres tes verds, la vaig llegir tres cops consecutivament. Amargant-trist, fort-suau, dolç-dur, parafrasejant els sahrauís. La primera, amb un deler imparable, massa de pressa davant «un món escurat fins als ossos», ben inquiet per la pàgina següent, mal perdut al rai de *La Medusa* de Géricault, arreladament esperançat al final. La segona, amb pausada lentitud, via apunts al marge, girant enrere per seguir endavant i des del llapis gris de sedàs roig que reclamava la lectura: com una esmena a la celeritat del primer cop i per no perdre'n cap detall. I la tercera –per sort, la nostra, caldria afegir– militant en la lleialtat del traductor durant el darrer estiu, paraula a paraula i vers a vers, per destil·lar amb cura l'edició catalana d'aquest llibre. Agost, afortunadament, va ser un mes per a en Santi i les seves paraules. I l'encant d'acollir-lo, respectar-lo i compartir-lo en la llengua d'Ovidi i Llach, de Maria Mercè i Estellés, de Blai Bonet i Pere Quart, de Borja i Feliu. Lliures els pobles i iguals les persones.

Però en la incessant lògica antropològica de la solidaritat, la reciprocitat i el suport mutu, Alba Rico va respondre la nostra invitació per a 'poder' traduir el llibre al català amb un retorn en forma de petició de pròleg. Per això, aquí estem, per aquí traginem i per aquí seguim. Preludiant i arplegant algunes paraules per a aquest llibre tan necessari com imprescindible, sota aquests

temps tan contingents i voraços, a cavall entre la por i l'esperança i davant un món cada cop més injust, absurd i desigual.

«Podem continuar sent d'esquerreres?», anem de cara a barraca, és una lúcida reflexió sobre el món tal com és, sota els rigors d'un capitalisme senil i sobre les possibilitats –obertes o tancades, perquè depèn de nosaltres mateixos i encara és a les nostres mans– de revertir-ho, i davant la urgència de posar de seguida el fre d'emergència si volem continuar sent. D'esquerreres, entre d'altres tantes coses. En sí menor, les pàgines que ara vénen rutllen tant d'estímul com de bàlsam com de palanca. Neguitegen tant com desesperen, esperancen tant com inquieten i commocionen tant com tant denuncien. I a l'ull de l'huracà, un sistema, meitat ficció meitat infern: el capitalisme.

5

Per això es fa tan difícil prologar aquest llibre, subscript «de pe a pa(h)». Són tantes coses, tan ben dites i tan ben entreteixides, que amb prou feines et pots limitar a presentar el llaurador que l'ha fet. I, col·lectivament, tan sols dir: «Passeu i llegiu, si us plau». Sense embuts, Alba Rico s'endinsa a fons en l'indecent còctel del desert del real; de totes les esquerdas, abismes i buits que ens habiten; i de la guerra permanent on –un cop més encara– ens han malficat. Meitat pou de la infàmia, meitat caserna del dolor.

El 2010, amb anticipada antelació i a *El naufragio del hombre*, Alba Rico ja conclouïa escrivint:

«Ensenyar humanitarisme, compassió, dignitat, pacifisme? L'agost de 2007 set pescadors tunisians van ser detinguts, aïllats i processats, d'acord amb les lleis italianes i europees, per haver socorregut immigrants naufragats a la deriva. Cap discurs humanitari pot ser tan decisivament pedagògic.

»Hem lliurat la infància a Walt Disney, la salut a la casa Bayer, l'alimentació a Monsanto, la universitat al Banco de Santander, la felicitat a Ford, l'amor a Sony i després volem que els nostres fills siguin raonables, solidaris, tolerants, “ciudadans” responsables i no “súbdits” purament biològics. El mercat capitalista ens tracta com a pedres, ratolins i carbasses i després demanem a mestres i professors que ens converteixin en humans “civilitzats”. No té res d'estrany que cada cop menys gent cregui en els discursos i cada cop més gent cregui en Déu. Si acceptem el capita-

lisme, si no prenem una veritable transformació que assegurí que a l'escola arriben ciutadans i no súbdits, el futur –fins i tot electoralment– és dels fanàtics, dels fonamentalistes i dels feixistes. Com ja s'està veient.»

6 Panorama cru, radiografia dura, cartografia cruel. I malgrat tot, malgrat tot el que sabem –societat d'espectadors, consumidors i electors– i tot el grotesc, aquest llibre és una proposta per trencar el cicle letal –i fatal– de la Història, per esberlar aquella invitació nihilista –inherent al poder– d'obligar-nos a no creure en res ni en ningú, per curtcircuitar el pes mort de la indiferència i per tornar a començar, un altre cop i cada dia i totes les vegades que calgui. Avui, a tenor del sí menor d'Alba Rico, davant un cronòmetre de compte enrere que ens prem i que ens adverteix que el temps –i els recursos naturals i els drets socials i les llibertats civils– es va esgotant i que estem en els llindars tèrbols de punts de no retorn. Sense cap caire apocalíptic, sense temps per al catastrofisme desesperançador, el bo d'en Santi ens suggereix que aquests no seran els darrers bàrbars que poden venir, que diria Spinoza: «És un fet comprovat que el poble ha aconseguit canviar molts cops de tirà, més mai suprimir-lo». Així, malament anem, no gaire bé, entre el trasbals del neguit i l'agricultura de la utopia possible. Quan mai tan pocs havien robat tant. A tants. En tan poc temps. Amb tanta impunitat. Amb tanta barra i desimboltura.

Enfront d'aquest dilema permanent, arriba Alba Rico i en poc més de cent pàgines ens col·loca davant el mirall de la realitat no fictícia, del món tal com és fora d'internet, facebook o la MTV. Ho fa, resta clar, no per paraitzar-nos esmaperduts ni per immobilitzar-nos enmig del camí, sinó per obrir portes i finestres, cridar a la rebel·lió i capgirar el real que, dia rere dia, ens colpeja quotidianament. Sense fórmules màgiques, sense placebos, sense ucronies. Senzillament a base de meditats remeis humans i pedaços culturals recosits, des d'una més que suggeridora, provocativa i fèrtil proposta ètica, social i política. Què fer? Què fer ara, avui, demà? Alba Rico suggereix superar l'anòmica funció asocial del capitalisme –robar, matar, mentir– concretant un programa polític matricial d'urgència: que fem tot el possible (i un tros de l'impossible) per ser econòmicament revolucionaris, institucionalment reformistes i antropològicament conservadors. No cal dir que rere aquesta tríada sura el rerefons insondable de la condició humana –capaç del terrible i del sublim– i,

sobretot, una implacable –impecable– crítica a l'esquerra realment existent. Perquè aquesta crisi és també, i alhora i sobretot, la crisi de les esquerres. Per això també urgia aquest llibre.

Categoritzava el 15-M que «l'esquerra estava al fons a la dreta»; diuen a Llatinoamèrica que «el poder és com un violí, es pren amb l'esquerra i es toca amb la dreta», i força se n'ha escrit –Offe, Wallerstein– sobre l'arrogància, supèrbia i prepotència nascuda des de l'esquerra i els seus errors –i horrors– en devastadores píndoles socialdemòcrates o en projectes absoluts esdevinguts absolutistes. Així ens va, també per això. Aquesta crisi –i aquest llibre– parlen més de la derrota per incompareixença de l'esquerra escalabrada, de la seva deserció en teoria i pràctica i de l'oblit del que mai no s'hauria d'oblidar, que no pas de la piconadora d'un poder demolidor en mans dels plutòcrates de sempre, les elits extractives de moda i els lladres a l'ús de l'acumulació per despossessió. *De te fabula narratur*: això ja ho sabíem. Que des de l'esquerra s'engreixés el disbarat amb tant deler, no tant. Però aquest és el punt concret on som. Miralls, ombres i llanternes.

Però, és clar, com traduïm –avui, ara, aquí– aquest triple programa postcapitalista a les nostres realitats quotidianes? El primer favor que podríem fer-nos –no hi ha pitjor ni major mentida que l'autoengany– és reconèixer que la resposta s'està reconstruint, s'està repensant, s'està redefinint, s'està repolititzant. Que encara estem cercant-la a la intempèrie. I és en aquesta recerca inacabada, amb mil microalternatives que van reeixint, quan aquest llibre acompanya de debò. Tot i així, en l'escassa aportació pràctica que puguem fer en aquest pròleg, ens atrevim mínimament amb una primera proposta de mínims de com, si fa no fa i per aquestes contrades catalanes, ho intentem fer. I de com traduïm, aquí i ara, la proposta d'Alba Rico. De com provem de continuar sent d'esquerres avui, ara i aquí: des del cooperativisme, el municipalisme i el feminisme. Això és, translació pràctica albarriquià: cooperativistes en allò que és econòmic, municipalistes en l'àmbit institucional i feministes en les nostres vides quotidianes. No és la resposta sencera ni perfecta, per descomptat: només un bocí, en el rigor del directe i perquè molt menys dóna no fer absolutament res. Hi seguim, sí, des de baix a l'esquerra; en l'escola alliberadora dels moviments socials –assemblea, autogestió, autorganització– i sota un esquema català de lluita per l'autodeterminació als Països Catalans, per la plena recuperació de

la sobirania política –enfront d'un Estat demofòbic–, econòmica –enfront dels mercats globals– i popular –enfront de les elits cleptòmanes. Autorganitzacions quotidianes, sobiranies constituents i autodeterminacions democràtiques, llaurades a cada passa amb humilitat, generositat i memòria; amb l'empara de l'ètica, la cultura i la consciència de classe; i sense renunciar a res i, sobretot, a ningú.

8 En tants correus entrecreuat entre Gràcia i Tunísia, en Santi compartia que «viure és treure aigua amb una galleda enmig d'un naufragi» i que, fet i fet, cal assumir que sempre haurem d'estar netejant els vidres, regant els arbres i cuidant les vides. Aquesta és una de les tesis més sòlides, coherents i conseqüents del llibre: l'oberta invitació –dialèctica de la realitat i de la necessitat– de prescindir de la tríada platònica «del bo, el bell, el veritable», per afirmar i vindicar «que és regular, bonic, aproximat». «Allò que és bo», escriu Alba Rico, «si no és generalitzable, és dolent; allò que és bell, si costa la vida a molta gent, és lleig; allò que és veritable, si és injust, és fals».

Com avancem, doncs? Ètica del retrocés –del fre d'emergència benjaminià– i mirada de retrovisor, fitant enrere per poder seguir endavant. Refent, reteixint, reconstruint allò que –finalment– més ha devaluat, degradat, desvaloritzat i esmicolat el neoliberalisme: els vincles socials comunitaris. Potser per això Alba Rico recorre a la Grècia clàssica i apel·la al sentit de la decència –l'*aido*– i al de la justícia –*diké*– per recompondre qualsevol projecte d'esquerres. Que sigui útil, fèrtil i emancipador, cultivat des de la Raó i amb una arada que és aquest «nyap» anomenat Dret, que hauria de contenir tot Poder i procurar-ne –ni que fos una miqueta– als qui mai n'han tingut. Malgrat que avui passi la contrària: de l'Estat de Dret a l'Estat de Dretes. Del cop d'Estat al cop de Mercat.¹ De la sinistra raó d'Estat –i els seus crims planificats i els seus terrorismes oblidats i les seves dominacions vigents– a la sinistra raó de Mercat –i els seus delictes corporatius i les seves violències diàries i les seves impunitats reconsagrades. Entre aquests esvorancs de dubtes, rau una esquerra política més que el llibre planteja obertament. Allò que és políticament alternatiu, allò que és socialment resistent, ha desenvolupat una vasta teoria i pràctica contra el Poder, contra

1. Rivera Beiras, Iñaki (coordinador); *Delitos de los Estados, de los Mercados y daño social*, Antrophos, 2014, Barcelona. Projecte «Utopies del Control i Control de les Utopies» de l'Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans (OSPDH) de la Universitat de Barcelona.

els seus abusos infinits, però anem curts d'una teoria i una pràctica sobre com hauria de ser aquest poder en el segle XXI –redistribuït socialment, dispers, democratitzant, en xarxa, com reclama Zibechi?–, quan la sobirania dels estats i dels mercats ja no té res a veure amb la sobirania dels pobles i la dignitat de les persones. I més encara. A *Adéu, capitalisme*², el cooperativista Jordi García Jané planteja una matriu de trànsit altament compatible, coordinable i compartible amb la proposta d'Alba Rico: triple democràcia cohabitant (convivint democràcia directa, participativa i representativa), economia 'a tres eixos' (pública, cooperativa-social i de mercat fortament regulada) i les vies sociopolítiques i eticoculturals per 'poder' arribar-hi: desobediència civil, activació popular, construcció d'alternatives i via institucional complementària.

9

Des d'aquesta perspectiva *Podem continuar sent d'esquerres?* constitueix en si mateix un acte àlgid de resistència política, desobediència intel·lectual i decència comuna. De les tangents invisibles d'on venim, en els marges proscrits de la precarietat on hem crescut, hi ha una cosa que vam aprendre fa anys i panys. Finituds i fragilitats, el *tajo* del canvi polític i social requereix la mateixa cura i dedicació que regar una planta. No hi ha –ni hi haurà i tal vegada no calgui ni esperar-lo– dia D ni hora H, no hi ha mai «un final del conte», perquè cada dia és el dia, i com va recordar Howard Zinn³, malgrat que sembli estressant, en cada gest quotidià ens la juguem i qualsevol canvi polític o social és la suma agregada, finalment multiplicació geomètrica, de milers de microgestos coherents. No hi ha res més. L'únic territori alliberat de què realment disposem –avui, ara, aquí– on demostrar, demostrar-nos, que és possible 'continuar sent d'esquerres' són les nostres vides quotidianes. On faran falta xarxes i nodes i, a parts iguals, una persistent perseverança, una paciència fèrtil, una autocrítica sòlida i una insistència desbordant. Llocs comuns i aixoplucs compartits des d'on ordir al «nord» –cavallet de Troia– la urgent complicitat internacionalista amb tots els suds dels ravals del món.

Obvi. No és el mateix mirar a una altra banda que intercedir davant una detenció racista i arbitrària; no és el mateix baixar l'escala cec que obrir els ulls davant el desnonament de la nostra veïna; no és el mateix fer el sord davant

2. García Jané, Jordi; *Adéu, capitalisme*. 15M-2031, Icària, 2012, Barcelona.

3. Zinn, Howard; *Nadie es neutral en un tren en marcha*, Hiru, 2001, Hondarribia.

el soroll eixordador que traspasa la paret per una pallissa masclista que tirar la paret avall; no, no és el mateix. Ja no hauria de ser el mateix. Mai més. Des d'una perspectiva oblidada que travessa i omple tot el llibre: l'ètica humanista. Allà arrenca avui qualsevol projecte d'esquerres amb la base mínima que l'autor reclama: un anticapitalisme ètic i antropològic que esdevé polític, econòmic, ecològic, social i cultural davant un capitalisme genèticament irreformable i contenible només, i a penes, a estones. Aquelles estones en què ens dóna per ser bones persones, pensar en comú i bastir setges a la injustícia.

10 Podem seguir, doncs? Podem continuar? Aquesta és la reflexió més pertinent del present 'pamflet en sí menor'. Perquè per poder continuar sent d'esquerres caldrà garantir abans que puguem continuar sent, sense més, ateses les tensions ecològiques, les desigualtats insostenibles i la pornografia neoliberal, fruits «d'una cobdícia insadollable i d'una corrupció omnipresent i sistèmica, la màscara econòmica i social d'un egoisme letal, voraç i carronyaire». Són paraules i apunts de l'estimat Xavier Antich⁴: «Denunciar-ho i enfrontar-s'hi no és ingenuïtat ni bonisme ni superioritat moral ni radicalisme, sinó, a aquestes alçades, una necessitat: és oposar-se a la deriva letal del sistema econòmic contemporani; és complir allò que Emmanuel Lévinas considerava l'exercici propi de la raó: 'Preveure i guanyar per tots els mitjans la guerra'. Perquè això, ara no hi ha dubtes, és una guerra. La guerra». Massa sever, potser? En tot cas, massa real. Però aleshores, com s'atura una guerra? Com es crida en silenci? Com es fa callar l'omertà? Com es desmercantilitza la vida mateixa? Per a qui no convencin ni satisfacin les cites còmplices, allà va la que va deixar anar, el 2010, Warren Buffet –la tercera fortuna del planeta, d'aquest planeta on vuitanta persones acumulen la mateixa riquesa que 3.000 milions de persones, la meitat de la humanitat– en plena financerització de la crisi: «És clar que això és una guerra; de classes; i l'estem guanyant nosaltres». O Henry Ford, fa dècades: «Si la gent entengués com rutlla el sistema financer, crec que hi hauria una revolució abans de demà al matí». Ni ho diem –ni ho decidim– nosaltres. Ho etziben ells amb meridiana i mafiosa claredat amenaçant. Al Capone no ho expressaria pas millor.

Singular anècdota final abans de començar a acabar, mesos després de publicar el llibre, resulta que la NASA va arribar a donar la raó a l'autor. L'agència

4. Antich, Xavier; «La voracitat dels carronyaires», 13 d'octubre de 2014, *La Vanguardia*.

espacial nord-americana –curios company de denúncia– advertia el març passat del «col·lapse de la civilització industrial» –en format declivi, esfondrament i agonia de l'imperi romà– com a conseqüència de la plena usura i la nul·la voluntat de les elits extractives transnacionals de posar-hi remei, de «l'explo-tació dels recursos i d'unes insuportables desigualtats entre rics i pobres». ⁵ Ben recentment, repensant un món comú, la filòsofa Marina Garcés apuntava: «El sistema no funciona, triomfa perquè s'imposa. Per això l'actual crisi no és una disfunció o una excepció. És l'ofensiva de tot un sistema de poder que per afirmar-se no pot deixar de combatre'ns». ⁶

11

Forma i fons, projecte i procés, contingut i metodologia, el què i el com que són les claus que obren tots els panys, un breu apunt final en roig. Traduir Santiago Alba Rico al català –tasca cooperativa mancomunada en equip: gràcies, Quim; gràcies, Gemma; gràcies, Víctor– és la bona sort plovent de poder traduir també el barbut Marx i el pres polític Gramsci, la mística Simone Weil i el catòlic Chesterton, el fugitiu Walter Benjamin i el lúcid Fernández Liria. Les maletes, les motxilles i el bagatge –la memòria resistent, la decència comuna acumulada– des d'on prosseguim compromesos i tossudament alçats. Perquè aquest és un llibre, en tot cas, sobre l'altra història: la que ha resistit a peu de carrer i de vida fugint contra la Història necròfila en majúscules. Si ens diguessin que la resumísim sintèticament xiuxiuejaríem que obliga a pensar i recorrent a Steinbeck, a *Els raïms de la ira*, amb la seva radical vigència: «Haig de pensar. Tots hem de pensar. Ha d'haver-hi una manera d'aturar tot això. Això no és com un tornado o un terratrèmol. Això ho han fet els homes, i és dolent».

Aquest llibre, doncs, invita a pensar i incita a actuar. Com va concloure el moviment afroamericà pels drets civils als Estats Units, el problema no és mai el que faci una minoria –particularment cruel o singularment poderosa o brutalment racista– sinó el que fem o deixem de fer la immensa majoria. Amb la nostra indolència o amb la nostra exigència. Submises o desobedients. Aquesta és la interpel·lació fonamental del llibre: una apel·lació oberta a la decència comuna, a la dignitat humana i a la insubmissió més fèrtil. Ells sempre tindran

5. Projecte d'investigació Human and Nature Dynamical (HANDY), coordinat pel matemàtic Safa Motesharri. *The Guardian*, 26 de març de 2014.

6. Garcés, Marina; *Un mundo común*; Edicions Bellaterra, 2013, Barcelona. Garcés proposa precisament «un pas enrere: descobrir el món comú en el qual ja estem, vulguem o no, implicats».

el rellotge dominant de la imposició, sí, però nosaltres tenim encara el temps resistent de la llibertat.

Amb els codis antics que hem reaprès, aprehès, de bell nou, als carrers, als barris i als ravals: juntes podem, mai més soles, si ens toquen a una ens toquen a totes. D'això va aquesta esperança real feta paraula. Aquest llibre conta, salta i canta per un temps de vida fora del capitalisme, que totes i tots necessitem i mereixem.

12 Ressona Primo Levi: «Si no ara, quan? I si no nosaltres, qui?». Des dels compassos d'una antiga proclama, gairebé vell jurament, afònic crit cansat, condensat un 8 de maig de 1945 davant les portes de l'infern de Mauthausen:

Mai més. Enlloc. Contra ningú.
Gràcies, Santi. Per tot.
T'estimem, amic.

David Fernández,
Vila de Gràcia, desembre de 2014,
enmig d'un altre hivern en crisi.

POSTDATES EN DO MAJOR

Abans de cloure, disculpeu-nos un abús de parèntesi obligat, en forma de llarga postdata, sobre l'autor. Embolicant la troca, quadrant el cercle i albergant esperances a la intempèrie, només tres apunts finals: a propòsit de vincles sòlids, hemeroteques dures i autodefenses imprescindibles.

(1) Vincles. En líquids temps digitals, vam conèixer analògicament Alba Rico fa res. Només set mesos enrere. Plovia el mes d'abril i el vam convidar a inaugurar les jornades sobre 'Frau i Corrupció als Països Catalans' que organitzàvem a Sabadell. La seva intervenció, a propòsit de «La Màfia com a fase superior del capitalisme», fou tan sublim i impactant que també està enfilant la impremta. Més llibres, més lliures. Però no només això. Ens va ajudar després a preparar la intervenció parlamentària davant la icona de tot un sistema integral de poder: Jordi Pujol i el pujolisme. I allà hi havia les

seves citacions impagables, les seves reflexions doloroses, els seus retalls italians de Falcone, Borsellino o Scarpinato. Santi és i amb Santi som.

(2) Hemeroteques. Tot i així, com tants altres companys que sense conèixer-nos fem el mateix en diferents racons del planeta, conec Alba Rico com a mínim des de l'any 2000. D'aleshores ençà el lleigeixo, el subratllo i el rellegeixo. La seva prosa lírica, la seva poètica política, la seva pedagogia de l'oprimit i el seu tacte humanista, acompanyen, arreceren i refugien. Calmes en temps d'urgències. Pausas contra la civilització accelerada de la premsa. Des de *Torres más altas*, fins a *Vendrá la realidad y nos encontrará dormidos*, passant per *El naufragio del hombre* i *Dialéctica del hambre y la mirada* i fins a *El pequeño Roquefort* i *Leer con niños*. Persones que et fan créixer per dins i donar-te per fora.

13

(3) I autodefenses. Des de l'arrel d'aquests vincles i d'aquestes hemeroteques, des de la decència comuna, aquest pròleg també vol ser una apassionada defensa de Santiago Alba Rico. Des del nostre comunisme antropològic compartit. Ho diem perquè els principis només hi són per demostrar-los en temps difícils: la resta sempre és el buit. I hi ha coses que cal deixar dites per escrit. Tal vegada això sigui el més important i apressant d'aquest pròleg. Coneixedor dels nusos gordians del món àrab, de cada contradicció vergonyant del mercat global o de cada crueltat de la geoestratègia, Santiago Alba Rico ha estat diana d'injustos atacs, ferotges mentides i alguns linxaments inacceptables. Des de la dreta dretana dretanitzada? No. El club mediocre de Lynch, diguem-ho així, també existeix a l'esquerra. I així ens va, també. Però precisament perquè volem continuar sent d'esquerres, a puny i lletra també, diem amablement a aquells alguns que, si us plau, ens posin sempre al costat d'en Santi en la seva mania maccarthista per la llista negra, per la puresa dels immòbils i per la inquisició inútil. O sigui que amb Santi estem i amb Alba Rico ens quedem. De viva veu i de paraula impresa, també. Que ho sàpiguen ells. I, sobretot, que ho sàpiga ell. Que ja forma part imprescindible dels nostres espais alliberats i del vell sarró antic de les nostres esperances.